

Leeskring de omslag

20 december 2016

Anna Levander

Morten (2014)

SCHRIJVER EN CONTEXT

Anna Levander is het pseudoniem voor het schrijversduo Annet de Jong (werkzaam bij De Telegraaf) en Dominique van der Heyde (werkzaam bij NOS/Nieuwsuur). Morten is het eerste deel van een trilogie en verscheen in 2014.

Het boek is naast een spannende thriller ook een actueel boek over politieke ontwikkelingen in onze samenleving, met name de opkomst van Pim Fortuyn en de grote aantrekkingskracht van het huidige populisme. De hoofdpersoon Morten weet binnen de grenzen van de democratie macht te verwerven om op een ondemocratische manier maatregelen te nemen. Democratie is niet zijn hoogste ideaal. Volgens hem is dit 'vrijheid', maar wiens vrijheid?

SAMENVATTING VAN HET BOEK

Morten Mathijsen is politicus en hoofdpersoon in deze thriller. Het decor is de Haagse politiek. Het boek draait om de nietsontziende ambities van een ster in opkomst.

Twintig jaar geleden was Morten al ambitieus. Zijn overwinning in de gemeenteraad van Naarden werd in stijl gevierd. Een rijke vriend en sponsor van de politieke partij gaf een groot feest waar het gruwelijk misliep, een domper op de feestvreugde. Had Morten hier schuld aan?

Nu keert dit verleden zich tegen hem. Hij wordt anoniem afgeperst. Hij betaalt om er voorlopig van af te zijn, zo kort voor de verkiezingen. Wanneer Morten het aan zijn verse spindoctor Evelien Bax vertelt, is zij boos. Maar samen met haar steunt hij toch af op een eclatante overwinning. Het enige wat Morten dwars zit is zijn gezin. Hij heeft alles voor Esther en zijn drie dochters over, maar het werk gaat voor. Dit maakt het er thuis niet gezelliger op... Het boek bevat bekende ingrediënten

voor een goede thriller. Er zit een mooie gelaagdheid in het verhaal. De gebeurtenissen omtrent Morten van twintig jaar geleden staan opgetekend in een niet-gepubliceerd boek. Dit boek is in handen gekomen van een schrijfster in spe. Langzaam komen de verhaallijnen bij elkaar, zonder dat de lezer al te snel kan invullen wat de volgende stap zal zijn. Tijdens zijn succes bij de gemeenteraadsverkiezingen was de jonge Morten een cynicus, die politiek verkoopt als reclame. Gedurende het boek verandert hij niet, wat dit betreft. Zijn mening is: standpunten breng je naar voren als het je iets oplevert, niet om een of ander principe. Zo werkt het in verkiezingstijd.

Maar Morten heeft wel degelijk de ambitie om iets te veranderen. Volgens hem is de democratie te ver doorgeschoten. Het stemrecht zou beperkt moeten worden en de premier zou een volmacht voor zes jaar moeten krijgen. Om dit te bereiken is alles geoorloofd. Eenmaal 'op het pluche' is er vast wel ergens de ruimte om het beste voor het volk te kunnen doen. Democratische regels zorgen er volgens hem voor dat de democratie niet goed functioneert: "niet democratie, maar vrijheid is het hoogste ideaal."

Morten staat op de tweede plaats van de partij in opkomst, 'De Nieuwe Liberalen'. Lijsttrekker is Tilda Adema, maar de veertig zetels in de peilingen zijn niet haar verdiensten. Tilda is van de oude politiek. Zij begrijpt niet dat het vooral draait om populariteit van personen. 'Partijpolitiek is zo twintigste-eeuws'. Morten vervloekt soms de mediocratie, maar zijn aantrekkelijke spindoctor wijst hem erop dat de televisie er juist voor gezorgd heeft dat zij zo hoog staan in de peilingen. De auteur vermengt de ideeën over politiek zorgvuldig met het spannende verhaal. Morten komt steeds meer onder druk te staan. Wie is de geheimzinnige afperser en wat gebeurde er precies op het feestje twintig jaar geleden? Wat is de achtergrond van de knappe spindoctor Evelien en wordt Morten verliefd op haar? Kan Morten zijn licht overspannen vrouw

kalmeren en de belangrijkste vraag: wint hij de verkiezingen?

THEMA'S UIT HET BOEK

Vergelijkingen tussen Morten en Pim Fortuyn en andere populistten liggen voor de hand. Morten is slim en heeft een duidelijke mening over democratie en wat er moet veranderen in het land. Hij is pragmatisch en gaat, als het moet, over lijken. Het boek is een thriller en het draait daarin om de spanning. Maar het hoofdthema binnen dit decor is de staat van de huidige democratie. Is deze verouderd? Of wordt de democratie juist bedreigd door het populisme? Het boek laat ook de vermeende leegheid en het cynisme van de politiek zien. Al tijdens zijn succes bij de gemeenteraadsverkiezingen was de jonge Morten een cynicus. Zijn geldschieter noemt het reclame: 'Als je een product vaak genoeg laat zien, rennen ze ervoor naar de winkel'. Morten beaamt dit en ziet zijn eigen rol scherp in. 'Democratie is grillig. Het volk heeft te veel macht. Je moet het tegen zichzelf beschermen. Wij offeren ons op. Eigenlijk zijn we weldoeners van het volk, alleen weet het gepeupel dat nog niet.'

WAT WIJ ER VAN VINDEN.

Annelies: Niet uitgelezen. Te verwarrend

Nelleke: Leuk boek, goed geschreven

Gerda: Leuk boek

Isabel Allende

Liefde en schaduw (1984)

SCHRIJVER EN CONTEXT

Isabel Allende (1942) is Chileense, maar woonde voor een groot deel van haar jeugd buiten Chili. In 1966 keerde zij terug naar het land. In 1973 greep dictator Pinochet de macht. Twee jaar later moest Isabel Allende het land ontvluchten.

Allende debuteerde in 1982 met *Het huis met de geesten*. Dit boek werd een groot internationaal succes. Zij schreef nog vele romans, waarvan er 15 zijn vertaald in het Nederlands. In veel van haar boeken hangt een mysterieuze sfeer. De stijl wordt wel magisch realisme genoemd. *Liefde en schaduw* is haar meest politieke roman. Het Zuid-Amerikaanse land waar het verhaal zich afspeelt wordt niet met name genoemd. Er heeft een staatsgreep plaatsgevonden. De militairen zijn al enige tijd aan de macht. Het land heeft alle kenmerken van Chili, het land dat Allende zelf heeft moeten ontvluchten.

SAMENVATTING VAN HET BOEK

Allende combineert in dit boek een liefdesgeschiedenis en een verhaal over politieke onderdrukking en verzet. De twee hoofdpersonen in het boek zijn Irene Beltran en Francisco Leal. Irene is journaliste en verloofd met een hoge militair, die zij van kinds af aan kent. Francisco is fotograaf. Hij studeerde ooit psychologie. Zijn ouders komen uit Spanje. De achtergronden van beide families worden uitvoerig belicht. Naast deze twee hoofdpersonen speelt het meisje Evangelina een belangrijke rol. Zij is als kind verwisselt, een foutje in het ziekenhuis. De moeders besluiten het uiteindelijk zo te laten en noemen hun kinderen allebei Evangelina. Allende beschrijft deze geschiedenis prachtig. Een mislukte arrestatie van Evangelina zet een hele reeks gebeurtenissen

in werking. Zij is door liefdesverdriet verzwakt en krijgt elke dag om dezelfde tijd een hysterische aanval. Door de lokale bevolking wordt zij als orakel gezien. Irene en Francisco, die samen voor hetzelfde tijdschrift werken, zijn bij Evangelina aanwezig als een groep militairen haar huis binnendringt. Wat zij precies zoeken is onduidelijk, maar als luitenant Juan de Dios Ramirez het meisje wil meenemen gaat het mis. Zij beschikt over oerkrachten. De militairen druipen af. Ramirez is een loyaal lid van de militaire regime. Hij gelooft in het regime. "Het vaderland is verdeeld door anti-patriottische politici die de natie ondermijnen om er een gemakkelijke prooi voor buitenlandse vijanden van te maken. De eerste plicht van een soldaat is waken over de veiligheid en dat was de reden dat ze de macht gegrepen hadden om het vaderland zijn sterke positie terug te geven, waarbij ze terloops hadden afgerekend met de tegenstanders in het eigen land."

Niet lang na het incident is Evangelina verdwenen. Irene en Francisco beginnen een zoektocht, die hen rechtstreeks in conflict brengt met het regime. Het boek is hier zeer spannend. Je wilt weten hoe het afloopt en je vreest het ergste. Goed van de auteur is dat het verhaal vlot leest, terwijl er een massa aan gebeurtenissen plaatsvinden en personen optreden in het boek.

De twee vinden in een verlaten mijn het dode lichaam van Evangelina en later op dezelfde plek een massagraf. Met behulp van de kerk wordt dit bericht naar buiten gebracht. Er wordt gezocht naar wegen binnen de rechtelijke macht en de internationale pers om het regime verantwoording te laten afleggen. De generaal geeft geen krimp. De levens van Irene en Francisco, inmiddels geliefden, staan op het spel. Er verdwijnen mensen en er vinden ongelukken plaats. Wanneer er meer massagraven en andere misstanden worden geopenbaard, ziet het regime dit als misstappen. Uiteindelijk waren de intenties van de militairen goed, zelfs voor de meest wrede uitvoerders van

het regime. Zij handelden vanuit de wet en de moraal. Maar overal worden helaas fouten gemaakt.

Francisco, inmiddels de verloofde van Irene, zegt het zo: 'Ik heb schone handen, mijn bedoelingen zijn altijd goed geweest. Ik geloofde dat het land een politieke rustperiode, orde en discipline nodig had om de armoede te overwinnen. Hoe kon ik mij voorstellen dat het volk ons haatte?' Hij heeft nu spijt en wil iets veranderen. Dit wordt uiteraard niet gewaardeerd. Een aantal militairen wordt voor het gerecht gedaagd, waaronder Ramirez. Anderen doen hun mond open en praten met de pers en met Irene en Francisco. Het loopt niet goed met hen af. Na de ontdekking van de lijken in de mijn zijn Irene en Francisco hartstochtelijk verliefd. Zij worden meer en meer opgejaagd door het regime. Zij moeten onderduiken en het land ontvluchten. In de laatste zin klinkt nog hoop: 'We zullen terugkeren, we zullen terugkeren'.

THEMA'S UIT HET BOEK

In Liefde en schaduw lees je de geschiedenis van het regime van Pinochet en gelijk het verhaal van vele regimes. De argumenten voor het grijpen naar de macht hoor je nog dagelijks uit de mond van huidige dictators. Dit verantwoorden van de macht is een van de thema's uit dit boek.

Voortdurend hoor je het regime zich verdedigen. Hoe vreselijk de daden zijn die die militairen plegen, er is altijd een weerwoord: 'Als wij hen niet doden, doden zij ons'. De vijand is overal. Tijdens de militaire coup werd de angst voor een sovjetschrikbewind aangewakkerd. 'Het ging ongetwijfeld om sluwe, gevaarlijke tegenstanders, want tot op die dag had niemand ooit iets gemerkt van hun bloedige plannen.'

Met zulke vijanden is democratie niet het juiste antwoord. 'We zitten in een overgangsperiode. Spoedig zullen er betere tijden aanbreken. We hebben tenminste orde, nietwaar? En overigens, democratie leidt tot chaos, dat heeft de generaal al duizendmaal gezegd!'

WAT WIJ ER VAN VINDEN.

Pauline: Heeft het boek niet uitgelezen

Gerda: Met veel fantasie geschreven. Het gaat om het militaire regime in Chili.

William Golding

Heer van de vliegen (1954)

SCHRIJVER EN CONTEXT

Heer van de Vliegen, oorspronkelijke titel *Lord of the Flies*, kwam uit in 1954.

Het boek was de debuutroman van de Engelse schrijver William Golding (1911-1993), het werd na een paar jaar een bestseller en is dat tot op de dag van vandaag gebleven. Een klassieker, in vele talen vertaald en tweemaal verfilmd: 1963 en 1990.

Golding schreef na Heer van de Vliegen meer dan tien romans, maar overtrof nooit meer het succes van zijn debuut.

In 1983 ontving hij de Nobelprijs, voornamelijk vanwege dit boek.

Het boek draait om een groep jongens die terecht komt op een onbewoond eiland. Zij moeten zich zonder de vertrouwde maatschappelijke structuur zien te redden. Na één pagina vraagt een jongen: 'Waar is de man met de megafoon?'. Met andere woorden: waar is het gezag?

William Golding heeft zich met name laten inspireren door wat hij meemaakte tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hij was betrokken bij de invasie in Normandië.

SAMENVATTING VAN HET BOEK

Een groep kinderen, jongens, belandt op een onbewoond eiland. Er zijn geen volwassenen. De kinderen moeten zichzelf redden zonder de maatschappelijke structuur waarmee zij opgroeiden. Een deel van hen voelt de noodzaak om regels op te stellen, een ander deel neemt het recht in eigen hand, het recht van de sterksten.

De meeste jongens op het eiland kennen elkaar niet. Hoe zij er terecht zijn gekomen lezen we niet. Er wordt een ramp verondersteld. Maar een neergestort vliegtuig of een gezonken boot wordt niet genoemd.

Het verhaal begint bij twee jongens. Ralph is een brutale jongen, Piggy is de intellectueel. Piggy is dik, heeft

astma en draagt een bril. Hij wordt al meteen vernederd door Ralph. Piggy is daarentegen de slimste van alle jongens en houdt het algemeen belang voor ogen. En hij heeft vertrouwen in de ander.

Er verschijnen andere jongens, waaronder Jack, de concurrent van Ralph. Hij heeft een aantal jongens onder zijn hoede, de jagers. Daarnaast zijn er een hoop kleine kinderen die voortdurend rondrennen en met de groten meelopen.

Piggy dringt aan om regels op te stellen en te overleggen om hun leven op het eiland te organiseren. Ralph wordt als leider gekozen, tot ergernis van Jack. Er komen besprekingen en een grote schelp staat symbool voor het spreekrecht.

Piggy wil dat iedereen zich aan de regels houdt: wij zijn geen 'wilden' maar Engelsen. Als weldenkend mens zoekt hij een manier om weg te komen van het eiland. Belangrijk is om het vuur te laten branden, om aandacht te trekken van eventueel passerende schepen.

Het gaat anders dan Piggy wenst. De ratio maakt geen indruk op de rest.

Zelfs het tellen van het aantal kinderen mislukt. Aan het eind van het boek kan nog steeds niemand zeggen met hoeveel jongens zij op het eiland zijn.

Halverwege het boek voel je de spanning in het verhaal toenemen. Golding laat handelingen en uitspraken vooruitwijzen naar een drama. De kleinste jongens zijn bang voor slangen en monsters.

De ouderen stellen hen gerust. Zij benadrukken: er zijn geen beesten in het bos; althans niet buiten henzelf.

Over een jongen die aan het begin van het verhaal is omgekomen wordt nauwelijks gesproken. Hij is verongelikt in een vuur, dat de jongens te ver hebben laten doorbranden. Was het wel een ongeluk?

Het benoemen, door met name Piggy, dat dit een goed eiland is, werkt ook beangstigend. Het benadrukken dat er geen beest is gaat steeds meer werken als een bevestiging dat er wel een beest moet zijn. De angst wordt er niet minder om. De redelijkheid vraagt zich af hoe je kunt jagen op het beest als dit slechts in

je dromen bestaat. Maar andere jongens beweren hem gezien te hebben.

Ralph en Jack komen meer en meer tegenover elkaar te staan. Andere jongens verdierlijken. Er volgt een splitsing in de groep. Regels worden overtreden. In wanhoop vraagt Piggy zich hardop af of wij nu 'wilden' zijn geworden.

Maar het is te laat. Het kwaad heeft de jongens in zijn greep. Zonder beschaving valt de mens terug op zichzelf. Niet eens de sterksten, maar vooral de meest brutale, zelfverzekerde, niet al te slimme jongens overwinnen. De kleinere jongens hebben eigenlijk geen mening. Zij volgen slechts. Er wordt gevochten en er vallen doden.

Aan het eind van het verhaal komen er volwassenen op het eiland. Ze doen lacherig over hoe de jongens eruit zien. Ralph ontsnapte net aan de dood. De volwassenen denken dat zij aan het spelen waren. Zij zijn verbaasd dat de jongens niet eens weten met hoevelen zij zijn op het eiland. Vanuit het standpunt van beschaving is deze dierlijke natuurtoestand onbevattelijk.

THEMA'S UIT HET BOEK

Je kunt aan dit verhaal allerlei conclusies verbinden en dat is veelvuldig gedaan.

Het boek laat zien dat de mens in wezen slecht is, of zich vooral laat leiden door eigenbelang. Je kunt ook zeggen dat de maatschappij deze jongens juist heeft verziekt. Terug in de natuur redden zij zich niet. Of een algemene conclusie kan zijn: zonder regels gaat het altijd mis.

Ook zit er een sterk religieuze dimensie in het verhaal, met name de mythe van het verloren paradijs.

Over 'de psychologie' van 'de mens', is ook veel gezegd naar aanleiding van dit verhaal. Het Milgram-experiment, waarbij proefpersonen werden gebracht tot onaangename handelingen puur door autoriteit, is er direct mee in verband gebracht. De conclusie is dat mensen in omstandigheden, waarin zij denken niet anders te kunnen, zich makkelijk laten gebruiken voor de meest akelige

handelingen. In plaats van zelf te denken, laten zij zich leiden door een autoriteit.

In hoeverre beschikken wij dan over een vrije wil?

Er zitten volop aanduidingen in het boek die naar de bijbel en het christendom verwijzen. De bewering dat bloemen en fruit samen aan dezelfde boom groeien is een directe verwijzing naar het verloren paradijs. De titel 'Heer van de vliegen' (Lord of the flies) is een andere benaming voor Beëlzebub, de demon. Het zoeken naar God of een leider en de angst voor het beest spelen voortdurend een rol in het verhaal. Waar is de man met de megafoon?

WAT WIJ ER VAN VINDEN.

Marné: Geweldig boek. Ontspannend jongensverhaal met een dubbele bodem.

Ariana: Door het voorwoord heel verhelderend. Interessant boek.

Joke: Aangrijpend verhaal.

Gerda: Mooi boek. Goed om gelezen te hebben.

Tot slot

De drie boeken zijn heel verschillend van elkaar, maar vullen elkaar ook aan rond het thema democratie.

- Het verhaal Morten is gesitueerd binnen een Westerse democratie. De hoofdpersoon zoekt de grenzen op (zowel juridisch als moreel) en tast daarmee wellicht de democratie aan.
- Liefde en schaduw speelt in een dictatuur. Hoe gelegitimeerd is het verzet tegen een dictatuur? En hoe legitiem is het gezag binnen een dictatuur?
- In Heer van de vliegen ontbreekt het gezag geheel. Welke menselijke regels en waarden zijn dan overheersend? Kan zo'n samenleving wel bestaan?

Alle drie de boeken gaan over menselijk gedrag.

Hoe gedragen mensen zich onder extreme en minder extreme omstandigheden? Hoe maken zij de juiste keuzes binnen een democratische gezag, binnen een dictatoriaal gezag en in een omgeving zonder gezag.